НОВАЕ ЖЫЦЬЦЁ

Цана асобнага нумару 800 м. п.

Адрес рэдакцыі і адміністрацыі: Вільня, Вострабрамская вул. 9 (Ostro bramska 9).

Рэдакцыя адчынена ад 12 да 2 штодня апрача сьвяточных дзён.

Выходзіць раз у тыдзень.

Падпіска на адзін месяц з дастаўкай да хаты 3000 м.п. Для заграніцы ўдвая даражэй.

Няпрынятыя ў друк рукапісы назад не вяртаюцца. Аплата надрукованага залежыць ад рэдакцыі.

Цана абвестак: перад тэкстам 800 мк., сярод тэксту 600 мк. і на апошняй страніцы 400 мк. за радок пэтыту ў 1 шпальт.

№ 8. Пятніца, 27-га красавіка 1923 г. Год I.

УВАГА! Рэдакцыя і Адміністрацыя газэты „НОВАЕ ЖЫЦЬЦЕ“ з 20-га сакавіка (марца) зьмяшчаецца на ВОСТРАБРАМСКАЙ вул. № 9.

„Цяжкі дух“.

Нацыянальныя меншасьці, што пайшлі ў польскі Сойм, апынуліся ў дужа цяжкім палажэньні.

Ідучы на выбары, яны гэтым самым выявілі сваю веру, што польскі народ, польскія работніцкія і сялянскія масы, якія роўна з намі церпяць ад панаваньня польскіх паноў, пойдуць поруч з „інародцамі“ ў барацьбе за волю і права. — У першы мамэнт соймавай працы здавалася, што так яно і будзе. Здавалася, што ўрад Сікорскага шчыра хоча споўніць свае шчодрыя абяцанкі, дадзеныя беларусам і украінцам з соймавай трыбуны.

На жаль, гэта толькі *здавалася*... Бо дагэтуль ніводная з абяцанак генарала Сікорскага ня споўнена, а ў той-жа час Сойм сваей пастановай асыгнаваць 50 мільярдаў марак на падмогу „асаднікам“ ясна паказаў, як ён адносіцца да справы пазбаўленьня роднае зямлі беларускага і украінскага сялянства...

Стварылася цяжкая атмасфэра, запанаваў у сойме цяжкі дух. Голасу нашых дэпутатаў польскія паслы ня слухаюць: гавары, як да сьцен! Прапазыцыі „інародцаў“ згодна адкідываюцца польскай большасьцяй. Правыя („хіена“, што йшлі на выбарах пад нумарам восьмым і „пястоўцы“ (партыя польскіх сялян-кулакоў) згаварыліся між сабой і рыхтуюцца ня толькі трымаць у сваіх руках Сойм, але і захапіць урадовую ўладу, замяніўшы генарала Сікорскага і яго міністэрства Вітасам і „сваімі“ людзьмі.

Што суліць нам гэтакая перамена ўлады? — Здаецца, адказу на гэта доўга шукаць ня прыдзецца: яна суліць нам адно тое, што цяперашні уціск „інародцаў“, прыкрыты прыемнай усьмешкаю вышэйшае ўлады, будзе гэнаю ўладаю вясьціся зусім адкрыта і бяз ніякае усьмешкі!

Але спадзеваная перамена ўлады павінна прынясьці з сабою яшчэ нешта другое, чаго аб'еднаўшыяся паны абшарнікі і сяляне-кулакі мо' і не спадзяюцца. Ад панска-кулацкае ўлады блага прыдзецца ня толькі беларусам, украінцам і другім „інародцам“, але і польскім работнікам і сялянскай беднаце. Пазнаюць і яны цяжкую руку панскую — хоць і сваю „родную“. І вось гэта прымусіць і польскія працоўныя масы, і тыя партыі, што прадстаўляюць іх у Сойме, шукаць хаўрусьнікаў дзеля барацьбы за волю і права сярод прадстаўнікоў беларускае, украінскае, нямецкае і жыдоўскае дэмакратыі.

І мы думаем, што панска-кулацкая ўлада, хоць і творыцца пад штандарам крайняга польскага нацыяналізму, давядзе да таго, што цэнтр цiжару з нацыянальнага пытаньня пяройдзе да сацыяльнага, што паглыбіцца сацыяльная сьвядомасьць народных масаў, баламучаных нацыяналізмам, і што з гэтых масаў выйдзе магутны кліч да зьмены самых асноваў дзяржаўнага будаўніцтва Польскае рэспублікі.

Мы павінны з гэтым сур'ёзна лічыцца. Ня гледзячы ні на што, ні на якія прасьледаваньні і спадзяванае ўзмацаваньне нацыянальнага уціску беларусаў і другіх нацыянальнасьцей, мы павінны ўсе нашы сілы пакіраваць на тое, каб не паддацца грубай сіле, каб захаваць сваё нацыянальнае „я“. сваю душу і культуру, каб ня даць споўніцца адносна да нас старой прыказкі непапраўных пэсымістаў: „пакуль сонца ўзыйдзе, раса вочы выесць“.

Мы павінны верыць, што, ня гледзячы ні на што, нашае сонца нам яшчэ засьвеціць, што „наша праўда нам паможа,—блісьне сьвет і к нам у ваконца!“

Лаўрыновіч.

Палітычныя падзеі.

У Баўгарыі адбыўся кангрэс соцыялістаў балканскіх дзяржаў, якія пастанавілі імкнуцца да сацыялістычнай фэдэрацыі балканскіх народаў.

У Ірляндыі была партыя рэвалюцыянэраў, на чале якіх стаяў дэ Валеры, які ня мог згадзіцца з апошняю развязкаю ірляндскага пытаньня. Яны думаюць, што такая незалежнасьць, якую цяпер дала Ірляндыі Англія, ёсьць нішто іншае, як адно ашуканства. Яны распачалі барацьбу з ангельцамі і тымі ірляндцамі якія пагадзіліся з ангельцамі за дараваную „незалежнасьць“. У апошнія часы угадоўскія войскі акружылі атрады дэ-Валеры і яму гразіў палон. Тады начальнік штабу Лінч, стаў сам адстрэлівацца, каб даць магчымасьць збавіцца свайму правадыру. Паміраючы ад ранаў, Лінч заявіў, што для яго лепш сьмерць, як ганбячая няволя.

Бельгія. Адбыўся кангрэс бельгійскіх сацыялістаў, на якім між іншым разглядалася справа акупацыі Рура. Прынята рэзалюцыя, каб разам з іншымі сацыялістычнымі партыямі імкнуцца да зьнясеньня акупацыі і дабіцца справядлівага разрашэньня пытаньня рэпарацыйных сплат Нямеччыны пры дапамозе Лігі Народоў і Работніцкага Інтэрнацыяналу. Вандэрвэльдэ ў сваім дакладзе сказаў: „Цяпер стала ясна, што ўрады ня могуць разьвязаць гэтых пытаньняў і што гэтая ня здольнасьць ёсьць вынікам палітыкі гвалту. Каб вырашыць яго работнікі мусяць паразумецца і здабыць уладу ў рожных краёх“.

Англія. Лідэр рабочей партыі Гэндэрсон выслаў да Бонар-Лоу ліст, у якім заяўляе, што рабочая партыя лічыць, што перарыў гандлёвых стасункаў з Расеяй меў бы некарысны ўплыў на ажыўленьне міжнародных стасункаў і дабрабыт Англіі. Дзеля гэтага рабочая партыя спадзеецца, што ўрад ня будзе прытрымлівацца гэтай недальнавіднай палітыкі, якая хацела-б парваць гандлёвыя зносіны з Расеяй.

Памяці Ігната Канчэўскага.

Быццам дыямэнт цудоўны, дзіўным хараством гарэла Яго душа сярод жыцьцёвага бруду, маны, крывадушнасьці.

Жыў дзеля вялікага ідэалу вызваленьня свайго народу ад духовага, палітычнага і эканамічнага рабства. Але ў кожным выяўленьні Яго працы перш за ўсё відаць было гарачае ўмілаваньне чалавека. І чалавека хацеў Ен вызваліць у беларусе.

Маладая, жывая, чыстая душа шукала дорогі да яснаты, да шчасьця людзей. Шукала і змагалася і мучылася труднасьцяй дасяганьня; і сумавала, бо давялося ёй жыць у

„час, калі трэба журыцца
„душою на сьвежых магілах“...

Гэтыя радкі Ігнат Канчэўскі зьмясьціў наперадзі свайго, здаецца, адзінага публіцыстычнага твору, што выйшаў ў асобнай кніжцы: „Адвечным шляхам“ (Вільня 1921) пад псэўдонімам „Ігната Абдзіраловіча“.... не здарма ўжыў Ен за псэўданім імя героя „Дзьвюх Душ:“ бо-ж і Ен перажываў унутраную барацьбу ломку духовую, падобна Абдзіраловічу, але толькі з гэнае барацьбы выйшаў пабедна, як сьвядомы сваей мэты грамадзкі працаўнік—ідэаліст.

* * *

Ігнат Канчэўскі радзіўся ў маі 1896 году тут, у нашай старой Вільні. Тут-жа скончыў рэальную школу, а пасьля вучыўся ў тэхналягічным інстытуце ў Пецярбурзе і ў Маскоўскім унівэрсытэце (на філялягічным факультэце). Вайна спыніла навуку: у 1916 годзе яго ўзялі ў салдаты. Як чалавека з адукацыяй, аддалі ў школу прапаршчыкаў. Папаўшы на румынскі фронт, як афіцэр, Ен зразу-ж начаў працаваць над асьведамленьнем жаўнераў у 44 украінскім полку, стоючы на грунце праграмы сацыялістаў-рэвалюцыянераў. Тут прыждаў і рэвалюцыі. Але чыста партыйныя справы не здаволівалі Канчэўскага: сам чалавек жывы, кіпучая натура, мімаволі захапіўся ідэяй вызваленьня тых „мужыцкіх“ народаў, што хавалі ў сабе вялізарныя укрытыя скарбы духовае творчасьці. Ен горача спагадае украінцам і памагае ім тварыць нацыянальнае войска, ў якім жаўнеры Яго абіраюць за афіцэра. Адначасна ў душы Яго выкрысталізовываецца цьвёрдая сьвядомасьць, што імпэрыялістычная вайна—гэта сорам для людзкасьці. Яму агідна жаданьне „пабеднага канца“, і вось Ен у 1917 годзе кідае войска і выяжджае на Дон, дзе і жэніцца.

У восені тагож году бачым Канчэўскага ў Маскве, як студэнта вышэйшых Коопэратыўных Курсаў пры унівэрсытэце Шаняўскага. Арганізацыя масаў народных на грунце самапомачы вельмі вабіць Яго. Скончыўшы курсы, Ен працуе нейкі час у Смаленску, як інструктар ад Цантр. Саюзу Льнаводаў.

Але тая іскра нацыянальнае сьвядомасьці, што распалілася ў Яго душы гледзючы на прыклад братняга нам украінскага народу, не дала Канчэўскаму стаяць з боку, калі ў цэнтрах Беларусі пачалася вялікая беларуская нацыянальная і дзяржаўная работа. Яго пацягнула ў родную Вільню, куды Ен і прабраўся ў 1919 годзе. Абабраўшы сабе за спэцыяльнасьць коопэрацыю, Канчэўскі працай сваей на гэтым грунце далучаецца да агульна-нацыянальнага будаўніцтва — сьпярша, як коопэратыўны інструктар Совнархозу, а пасьля — як працаўнік Віленскага Саюзу Коопэратываў. На апошнім становішчы закончыў сваё жыцьцё 21 гэтага красавіка.

* * *

Нацянальная ідэя ўсё ярчэйшым полымям разгаралася ў душы Канчэўскага. Чым больш крыўд і зьдзеку цярпеў наш народ, тым мілей і даражэй станавіўся для гэтага чыстага ідэаліста, ворага ўсякага гвалту і уціску. У апошнія гады працы ў Вільні Канчэўскі пачынае пісаць і друкаваць свае разважаньня і думкі аб беларускай справе і вершы пад псэўданімам Ганна Галубянка ў беларускіх часопісах. Як „культурнік“ перад усім, паводле магчымасьці аказываў помач беларускай віленскай гімназіі, вядучы ў ёй вучнёўскі гурток, па геаграфіі, закладаючы вучнёўскі коопэратыў. І ўсюды, дзе толькі выступае, сустракаецца з глыбокай пашанай і шчырай любоўю.

Выявілася гэта і ў сумным абразе пахаваньня Канчэўскага. Правадзіць цела Яго да магілы сабралася беларуская моладзь, беларускія культурныя і грамадзкія працаўнікі, таварышы коопэратары. Шчыры сум абхапіў усіх, хто знаў нябожчыка і разам з ім працаваў.

Усё жыцьцё Канчэўскага, поўнае ахвярнасьці дзеля вялікага ідэалу, Яго „гарэньне“ ў бязупыннай працы на карысьць свайго народу мелі ў сабе гэтулькі духовага хараства, што нават сьмерць ня можа зацямніць яснаты Яго абразу. І яснай, сьветлай будзе памяць Ігната Канчэўскага сярод беларусаў.

А. Л.

Урад Савецкай Украіны у справе усходніх граніц Польшчы.

Заступнік комісара заграгічных спраў Савецкай Украіны Якаўлеў у размове з прадстаўніком Росты заявіў, што пастанова Рады паслоў Урад Украіны ні да чога не абавязывае. У працягу апошніх 3 год мы на практыцы пазналі вартасьць такіх пастановаў, маючых такую самую вартасьць, ўсё роўна як бы рада народных камісараў па заграгічным справам савецкіх рэспублік вынесла пастанову аб далучэньні Абісыніі да італьянскіх калёній у Афрыцы. Аднак надта дрэнна, што Польшча, дав-

раючы трываласьці падобнай пастановы, заліла Галіччыну сваімі войскамі і паліцыяй. Але цэнтральны ўрад Сэюзу Сацыялістычных рэспублік, а таксама люднасьць Украіны катэгарычна заяўляе, што пастанова аб лёсах Галіччыны, ня выслухаўшы голасу яе люднасьці і бяз згоды ўраду С. С. С. Р. ня мае ніякага значэньня. Такое-ж становішча займаюць і нашы працаўнікі, якія знаходзяцца на эміграцыі. Расейскі і украінскі народ маюць пэўнасьць, што люднасьць Галіччыны ніколі ня згодзіцца з польскім гвалтам. Ясна, што парыская пастанова давядзе да новых паважных канфліктаў паміж Польшчай і Саюзам Савецкіх Рэспублік.

12 красавіка на паседжаньні украінскага Ц. В. К. у адказ на інтэрпэляцыю „што ўрад Савецкай Украіны думае зрабіць, каб аблягчыць лёс працоўнага люду Галіччыны, прабываючага пад польскім ярмом“,—Ракоўскі выступіў з вялікай прамовай, ў якой між іншым сказаў: „Каб перашкодзіць дакананьню праз Польшчу гвалту над Усходняй Галіччынай урад Украіны яшчэ 12 сакавіка выслаў дзяржавам Антанты ноту пратэсту. Аднакжа гвалт стаў дакананы. Наш пратэст ня быў узяты пад увагу. Наша пазыцыя ў гэтай справе застаецца бяз зьмены. Мы пераконаны, што выражаем агульную волю работнікаў і сялян усей Украіны і зноў галосна заяўляем пратэст процiў гвалтаў над работнікамі і сялянамі Усходняй Галіччыны“. Далей Ракоўскі, абрысоўваючы ўсю справу, як вынік торгу паміж вялікімі дзяржавамі, обвінавачывае польскіх работнікаў і сялян у падтрыманьні „заборчай палітыкі польскіх пануючых клясаў“ і ў здрадзе „сьвятой традыцыі польскіх рэвалюцыянэраў, якія бралі ўдзел ува ўсіх рэвалюцыях сьвету“. Ц.В.К, гучнымі воклясками вітаў прамову Ракоўскага і прыняў пастанову, адабраючую становішча Ураду.

З газэт.

Съмехатворныя разважаньні.

„Kurjer Polski“ ў № 104, абгаварываючы «kresowe sprawy», у перадавіцы пад наз. „Nasz obowiązek“, піша:

> Зьяўленьня ў Сойме прадстаўнікоў нацыянальных меншасьцяў з усходніх земляў польская дэмакрацыя чакала з вялікай зацікаўленасьцю. Украінская і Беларуская люднасьць у занадта вялікім ліку знайшлася ў Рэспубліцы, каб можна было думаць аб упраўленьні дзяржавай процiў яе. Польскі народ, *„прыродны гаспадар дзяржавы“* (курс. „Н. Ж.), ўсёж такі мог сьмела лічыць на лёяльную супольную працу з яе боку“...

Але вышла іначай. Гэта супольная праца ніяк ня клеіцца. Хто-ж гэтаму вінаваты? Газэта лічыць што ўсе патроху: і крэсовая адміністрацыя, і беларускія і украінскія паслы, якія не надта падабаюцца „Kurjeru Polskiemu“, і Бузэк і Лютаслаўскі, якія стварылі выборны закон, заставіўшы аб'еднацца ўсе меншасьці жыдоў, немцаў, украінцаў, беларусаў, расейцаў і zakordotczyków! (а гэта-ж што за народ?) Вінавата нават

> „Беларуская літэратурная мова, якая зусім пасвойску „brzmi“ ў Вялейскім павеце, але зусім пачужацку ў Бельскім, або Навагрудзкім пав.—слаба разумее яе жыхар Ліды“.

Але ўсе-ж-ткі газэта лічыць, што абавязак польскага народу паразумецца з гэтымі меншасьцямі. І мы-б хацелі гэтага паразуменьня, і найлепшым шляхам да яго, па нашай думцы, было-б задаволіць не на словах, а на дзеле ўсе патрэбы і дамаганьні працоўнага беларускага і украінскага народаў. Але „Kurjer Polski“ мае лепшы спосаб: „трэба утварыць для гэтага сьпецыяльны орган у форме камісарыяту ці падсэкрэтарыяту стану“ і тады ўсё пойдзе як па маслу.

Съмехатворныя разважаньні!

Узрост безрабоцьця.

Ува ўсіх краёх цяпер узмагаецца страшнае безрабоцьце. Ня гледзячы на тое, што ўся Эўропа зьнішчана, што трэба шмат рук да працы, дзякуючы капіталістычнай палітыцы, што раз большыя масы, жадаючых працы людзей, ходзяць бяз працы, а іхныя сем'і церпяць голад і нэндзу.

Па ўрадовым даным у Англіі 26 лютага г.г, было 1.328.000 безработных, якія выдаюць сваю часопісь „Ont of Work“. У Італіі, якую капіталісты пацяшалі фашызмам, безрабоцьце паступова расьце. У верасьні м. г. 317.986, ў кастрычніку—312.814, у лістападзе—321.011, а ў сьнежні — 354.238 безработных (у тым ліку 99.303 сельска-гаспадарчых рабочых).

Нямеччына па ўрадовым аблічэньням мае 394.275 безработных, ў тым ліку 110.795 кабет. Невялічкая Аўстрыя мае 100.677 безработных. Таксама Чэхія налічвае 270.753 безработных. Безрабоцьце там галоўным чынам павялічываецца ў тэксктыльнай і мэталургічнай прамысловасьці. Нават малыя нэйтральныя краіны, як Данія й Швайцарыя паказваюць вялікі лік безработных: першая ў канцы лютага мела 63.740, а другая 76,143 безработных. Нават Злучаныя Штаты паўночнай Амэрыкі, якія найболей зарабілі на вайне, і тыя налічываюць мільёны безработных!

Створаны капіталістамі міжнародны Ўрад працы нічога не памагае, а дзяржаўныя міністэрствы працы, абмяжоўваюцца толькі рэгістрацыяй безработных.

Пра аднаўленьне прамысловасьці, новыя прадпрыемствы і будоўлю ніхто ня думае, бо ўсё йдзе на мілітарызм і ваaружэньні з мэтай абароны капіталістычнага панаваньня і вызыску.

„З. і В“

Весткі з Сойму.

Прасьвэтная Камісія разглядае справу ўвядзеньня ў унівэрсытэтах і другіх высшых вучэльнях numerus clausus, г. зн. увядзеньня працэнтнай нормы *для усіх нацыянальных меншасьцей.* Згодна з гэтым праэктам, ініцыятарамі якога зьяўляюцца эндэк кс. Лютаслаўскі і пястовец Кернік, працэнт данай нацыянальнай меншасьці ў даным унівэрсытэце ня можа быць большым, чым дзяржаўны працэнт гэтай меншасьці адносна да польскай люднасьці ў краю. Гэта значыць, што калі афіцыяльнае польская статыстыка лічыць беларусаў ня болей як 4 працэнты ўсяго насяленьня Польшчы, дык скажам на унівэрсытэт ім. Баторага у Віленшчыне, заселенай беларусамі, можа быць прынята ня болей 4% студэнтаў-беларусаў. Дык вось выходзіць, што ў унівэрсытэце будзе бадай выключна вучыцца польская моладзь, а народ беларускі павінен гібець ў цемры.

Апрача таго гэты праэкт стаіць у поўнай супярэчнасьці з польскай канстытуцыяй і Вэрсальскім трактатам аб меншасьцях, а таксама зьяўляецца нарушэньнем унівэрсытэцкай аўтаноміі. Але ня гледзячы на ўсё гэта эндэцкапястоўская „większość polska“ напэўна правядзе гэты, крыўдзячы нацыянальныя меншасьці, закон, хіба толькі „заходняя апекунка“ не дазволіць гэтага дзікага глумленьня.

А мы мелі неасьцярожнасьць спадзявацца хоць неякую культурную аўтаномію!

СУЛІМА.

Беларускі клюб у Польскім Сойме.

(Глядзі № 7 „Н. Ж.“).

II.

Польшча Сікорскага—Карфантага—Вітоса.

Каб выясьніць становішча Беларускага Клюбу ў польскім парлямэнцэ ў цяперашні „пераходны“ момант, трэба зрабіць кароткі агляд будаваньня сучаснай Польшчы генарала Сікорскага.

Як ведама, канстытуцыя 17 сакавіка ўстанаўлівае ў Польскай Рэспубліцы плянова - праведзены парлямэнтарызм. Коратка кажучы, гэта значыць, што ўсялякая ўлада ў дзяржаве мае сваю апошнюю падставу ў Парляманце, ў частнасьці — ў Сойме. Краем правіць, згодна канстытуцыі, большасьць Сойму, і ўтвораны, пры ўдзеле прэзыдэнта, ўрад трымаецца у ўлады толькі на моцы даверыя большасьці.

Але і ў гэтым выпадку, як і ў цэлым шэрагу другіх, палітычная запраўднасьць Польшчы зьяўляецца такім-жа паступова-праведзеным нарушэньнем Польскай Канстытуцыі.

Калі ня лічыць коаліцыйных кабінэтаў эпохі „нацыянальнага аб'еднаньня“,—ў Польшчы ня было яшчэ ніводнага ўраду, істнаваньне якога мела-б падставу ў Польскай Канстытуцыі. А чатыры апошніх кабінэты: Панікоўскага, Сьлівінскага, Новака і Сікорскага маюць яўна запарлямэнтарны, неканстытуцыйны характар — правяць краем ад імені меншасьці, альбо апіраючыся на прыпадковую — ад галасаваньня да галасаваньня — большасьць, спрытна выкручываючыся паміж двума, адна другую выключаючымі, бадай роўнымі паловамі Сойму—правіцы і левіцы.

Новы Сойм, на які польскае грамадзянства клала так многа надзей, толькі абастрыў гэтыя супярэчнасьці: абедзьве польскія паловы Сойму: правіца і левіца, з правалам „польскага цэнтру“, засталіся матэматычна-роўнымі адна другой... А збоку ад іх аказалася няпольская чверць Сойму, якая, такім чынам, зьявілась рашучым фактарам ува ўсіх галасаваньнях парлямэнту.

Нігілістычны раскол польскага ядра Сойму на правіцу і левіцу, ясна паказываў, што ідэя Польшчы, як „нацыянальнай дзяржавы“, пры істнаваньні рашучай няпольскай чвэрці Сойму, зьяўляецца чыстай утопіей.

Ні аб'еднацца ў „агульна-польскай“ справе процiў групы „нацыянальных меншасьцей“—занадта глыбокі сацыяльны правал паміж правіцай і левіцай, ні аддаць „антыдзяржаўнай“ групе меншасьцей адпаведную ёй, па яе ліку і прадстаўляемым ёю вялізарным абшарам з зусім няпольскім насяленьнем, ролю ў агульнадзяржаўным парлямэнце „польская большасьць“ у Сойме не магла і не хацела, бо ў апошнім выпадку абавязкова распачаўся-б *працэс перароблі самога строю* „польскай Польшчы“ *на зусім іншых падставах...*

Гэтую супярэчнасьць коратка можна выразіць так: „нацыянальнай дзяржавай“ Польшча, расколатая сама, але пракаўтнуўшая ад „гістарычна-традыцыйнай“ лапчывасьці занадта вялікія інародныя кавалкі — заселеныя абшары— зусім не па сілам свайго жывата,—яўна быць ня можа; а „дзяржавай нацыянальнасьцей“ „польская Польшча“ ў сілу свайго нацыянальнага „гонару“, ў сілу сваіх, страціўшых даўно ўсялякую аб'ектыўна-абавязковую для ўсіх непалякаў, „гістарычных правоў“ і ўспамінаў—быць ня хоча...

З гэтай супярэчнасьці аб'ектыўна-абавязковы вывад можа быць толькі адзін: польскі удаў пракаўтнуў занадта вялякую антылопу, якую ператравіць і асыміляваць яго жывот ня можа, не гледзячы на ўсе тыя сосы і прыправы, якімі частуюць Польшчу знахары і кухары ў гатунку Студніцкага.

Прасьцей кажучы, Польшча ў сучасных яе граніцах — магчыма толькі пры *цяперашнім цэнтралістычным дзяржаўным строі*—носіць у сабе, як відаць, *неразрашымую унутраную супярэчнасьць.*

Да гэтаго часу, як мы бачылі, гэтая асьцярожнасьць, якая выяўляецца ў утварэньні выключна ваеннай сілай, актам чыстага заваеваньня далучэньня вялізарных, маючых ярка выражаную нацыянальную сьвядомасьць, няпольскіх абшараў, без запытаньня і выяўленьня волі іх насяленьня, — да гэтай пары гэтая супярэчнасьць, скажам мы, развязывалась, як мы бачылі, толькі сыстэматычным і лёгічным нарушэньнем Канстытуцыі...

Мы ня будзем тут паўтараць усім ведамых і ясных пастулятаў, якія гавораць, што польская ўлада трымае свае крэсы, захопленыя аружнай сілай, толькі прадоўжаньнем рэжыма ваеннай акупацыі, пазбаўляючы іх люднасьць усіх абвешчаных у Канстытуцыі гарантый, асабістых, грамадзкіх і нацыянальных правоў.

Для нас тут важна, ў сыстэме арганізацыі ўлады ў дзяржаве, тое, што, як мы бачылі з пераліčэньня ўсіх зьмяніўшыхся пасьля прыняцьця канстытуцыі 17 сакавіка, кабінэтаў, — усе яны створаны і упраўлялі краем наперакор Канстытуцыі; ўсе ўрады Польшчы былі парлямэнтарны навыварат альбо запарлямэнтарны.

Кабінэт Сікорскага ў гэтым сэнсе пабіў усе рэкорды, якія толькі можна сабе ўявіць. У польскім Сойме літэральна няма ніводнай партыі, якая-б цалком і без агаворак падтрымлівала ўрад ген. Сікорскага. І можна сказаць зусім выразна, што грамадная большасьць Сойму яўна ці скрыта варожа настроена да кабінэту ген. Сікорскага,

Чым-жа трымаецца гэты кабінэт ваеннага генарала, які правіць краем ня воляй арганізованага прадстаўніцтва яго люднасьці, законна выяўленага на падставе выбарнага закону і Канстытуцыі, а запраўды, як у нядаўных „суседак“ Польшчы,—„Божай міласьцяй“...

З усяго сказанага ясна, што сіла ген. Сікорскага ня толькі ў слабасьці расколатага папалам, пры чверці „ўстрымаўшыхся“, нацыянальных меншасьцей“, Польскага Парлямэнту: сіла „вайсковага“ кабінэту — як раз у тэй самай аснаўной супярэчнасьці самога складу, самога будаўніцтва цэнтралістычна-склеенага заваеваньнем, трымаючагося аружнай сілай, Польскага гаспадарства, аб чым мы ўжо гаварылі вышэй...

Што гэта так і што гэта зусім ясна разумеецца насамперш самым ген. Сікорскім відаць з усей яснасьцю з яго апошняй так нашумеўшай прамовы ў Пазнані.

Пачуўшы пагрозу сваёй уладзе, свайму захістаўшамуся кабінэту, спрытны генарал адразу высунуў наперад усе тыя галоўныя падставы, якія робяць яго кабінэт аб'ектыўна неўнікнёным пры сучасным складзе і будаўніцтве Польшчы, — ў яе сучасных, тым-жа ген. Сікорскім, у першую чаргу замацаваных—юрыдычна—граніцах.

Прамова ген, Сікорскага якраз і высоўвала, як першую і галоўную „дырэктыву“ і проблему польскай палітыкі, — фактычную абарону, ўнутранасупярэчных, як мы раскрылі вышэй, граніц Польшчы і, зьвязаную з гэтай, насамперш ваеннай, абаронай граніц, *мілітарызацыю, як дзяржаўнай улады, так сама* і польскага нацыянальнага ядра — „polskości“ — ў Польскай дзяржаве.

Ясна, што, пры такой, зусім рэальнай пастаноўцы паняцьця „польскага гаспадарства“, якая зьмяшчае ў сабе „ваенна - цэзарыстычныя асьпірацыі“ крайняй левіцы з „цывільным нацыяналізмам“ крайняй правіцы, маючы падставу, як на ўнутранай вышэйпаказанай супярэчнасьці, стварыўшай слабасьць і раскол, і *„інородческую“ небясьпеку* ў Сойме і нерэальнасьць у ім прадугледжанай „пісанай“ канстытуцыяй апоры, так і на асабліва падкрэсьліваемых ген. Сікорскім „варожых Польшчы расчотах суседзей“, найболей шансаў трымаць уладу ў Польшчы можа мець якраз „быўшы Начальнік Генаральнага Штабу“, якому лепш за ўсіх ведама тое, што „утоіваецца за кулісамі гаспадарсьцьвеннасьці“ які ў сваіх руках мае тое, „што ў выпадку пагрозы нацыянальнаму істнаваньню, вырашае лёс нацыі“, г. ё. армію...

Так і сказана ў Пазнанскай прамове Сікорскага.

Праграма ген. Сікорскага цяпер выяўлена ім, у крытычную для яго мінуту, з поўнай яснасьцю і закончаннасьцю, і трэба добра, як гэтага вымагае ад нас —„грамадзян, называючых сябе нацыянальнымі меншасьцямі“—сам прэм'ер,— „зразумець генарала Сікорскага“ і усвоіць ягоную „дырэктыву“...

Гэтая праграма — яўны, адслоненыя цяпер і плянова-вынікаючы *„мілітарызованы нацыяналізм“*, альбо *„нацыяналізованы мілітарызм“*...

Рэальныя падставы праграмы — ясны з вышэйсказанага. Сіла і аўтарытэт гэтага ваенна-і нацыяналістычна—абаснаванага з крайняй яснасьцю самым генаралам-прэм'ерам ураду, як ясна для кожнага, чэрпаець сваю наличнасьць якраз у гэтай рэальнасьці ўнутранага будаўніцтва і вонкавага налажэньня Польшчы.

З нашага аналізу ясна, што тыя перамены, якія могуць быць у бліжэйшыя часы, не датычуць тых „аснаўных дырэктыў“, аб якіх гаварыў у Пазнані ген. Сікорскі, якія зьяўляюцца тым самым рэальным і рашучым сынтэзам правіцы і левіцы, які не ўдаецца да гэтай пары ў Сойме, але, як бачым, надта добра ўдаецца па за Соймам—ужо чацьвертай міністэрскай камбінацыі -дзяржаўнай уладзе Польскай Рэспублікі, уладзе, якая ня гледзячы на „цывільна-парлямэнтарную“ Канстытуцыю, мае і, бадай, абавязкова, ў сілу паказаных супярэчнасьцей, павінна мець у значнай меры *ваенна-абсалютыстычны характар.*

Пры сучасным прэзыдэнце яркая, энэргічная, волевая асабістасьць прэм'ера, якой зьяўляецца ген. Сікорскі, — неабходна і, магчыма, незамяніма.

Як мы ведаем, ідэя стварэньня польскай большасьці зусім згодна па сутнасьці з „дырэктывай“ аб „кансалідацыі польскага элемэнту“ (polskości) ген. Сікорскага; як Хьенай, так і Пястам, так сама і прэм'ерам Сікорскім аднолькава абаснавана ў першую чаргу *нябя-*

сьнека з боку нацыянальных меншасьцей і іх „мэтраполій.“

Дзеля гэтага ўсякая новая камбінацыя, скіраваная к ствараньню гэткай „польскай большасьці“, будзе адначасна *скіравана процiў гэтых меншасьцей...*

Гэтай цэнтралістычнай, нацыяналістычнай, мілітарыстычнай Польшчы ген. Сікорскага тэрытарыяльныя меншасьці павінны праціваставіць зусім іншую дзяржаўную канцэпцыю, заняўшы ў адносінах да цяперашняй Польшчы Сікорскага-Карфантага-Вітоса няпрымірымую пазыцыю.

Вось агульны аналіз палажэньня рэчаў, які абавязкова трэба мець на воку пры абмяркаваньні магчымых перамен у ўрадзе.

Гэты аналіз патрэбны і дзеля ацэнкі тактыкі нашых прадстаўнікоў у польскім Сойме.

І гэта дзеля таго, што тое, што з усей яснасьцю выкрыта, як дыплёматычна верна разьлічаны удар першакляснага фэхтмэйстэра, ген. Сікорскім у яго пазнаньскай „страхавой“ прамове, кожнаму граматнаму палітыку было ці павінна было быць відно раней...

І тая „апазыцыя“ „нацыянальных меншасьцяў, якая падтрымлівала кабінэт ген. Сікорскага пры галасаваньні яму даверыя, ня вышла яшчэ, мягка кажучы, з палітычнага ўзросту, ў якім часта бываюць „дзіцячыя хваробы“ нічым ні апраўданага і забясьпечанага пуставерыя...

ДОРОШЭНКО.

Барацьба Ірляндыі за сваю волю.

(гл. № 7 „Н. Ж.“).

Канец 18 веку выдаўся шчасьлівейшым для ірляндскіх патрыотаў: з гэтага часу начынаюцца іх удачы. Англіі давялося весьці вайну з сваімі паўночна-амэрыканскімі калёніямі, а потым і з Францыей, якая уступілася за амэрыканцаў. Англія ня мела столькі войска, каб абараняць Ірляндыю на прыпадак нападу Францыі, і таму Ірляндцам было дазволяно склікаць сваё войска.

На заклік скора сабралася каля 60.000 ахвотнікаў. Скарыстаўшы скрутнае становішча Англіі, паставілі яны ім такія варункі: незалежнасьць ірлянскага парлямэнту і скасаваньня законаў, якія стрымывалі развіцьцё ірляндскага гандлю. Сьвядомая частка ірляндскага насяленьня падтрымала гэтыя дамаганьня і Англія мусіла оступіць. Гэта было ў 1782 годзе. Праўда да ірляндскага парлямэнту маглі быць выбранымі толькі протэстанты, якія мелі ўласнасьць, а каталікі ня мелі права прымаць нават удзелу ў выбарах. Вось жа пры такіх варунках склад парлямэнту ня мог быць вельмі радыкальным. Але ня гледзячы на гэта, нават сярод протэстантаў знайшліся ірляндскія патрыоты. Заслугаю новага парлямэнту было перш за ўсё выданьня трох важных для насяленьня Ірляндыі законаў незачэпнасьці асобы і нязменнасьці судьдзяў.

Першы бараніў грамадзяніна ад сваволі адміністрацыі, бо арыштаваны меў права дамагацца, каб судьдзя нібаўна выдаў яму абвінавачэньня, альбо выпусьціў з пад арышту. Другі закон сьцярог судзейскае сумленьне ад націску ураду, які цяпер ня меў права адсунуць непажаданага яму судзьдзі.

Далей скасаваны былі некаторыя законы процiў каталікоў, аласьне: дазволена каталікам браць удзел у выбарах паслоў, займаць дзяржаўныя пасады, і адчыняць свае школы.

Хаця і мала зрабіў парлямэнт, але і гэтым забяспечыў і палепшыў нацыянальнае развіцьцё ірляндцаў. Самае ўжо істнаваньня незалежнага парлямэнту было вялікім здабыткам: па першаму, ён даваў законны спосаб барадзьбы за правы народу, падругому, што тут голасна лунала слова праўды, якое аблятала ўсе далёкія куточкі краю і напаўняла жвавасьцю змучаныя душы, ўлівала надзею на лепшую будучыну і прабуджала сьвядомасьць. Аднак жа парлямэнт гэты скора страціў сваю павагу сярод ірляндскага грамадзянства—яно жадало болей рашучых выступленьняў.

Палітычныя партыі гатаваліся да аружнага паўстаньня і чакалі толькі падходзячаго мамэнту. Калі з Францыі даляцела вестка пра ўспех рэвалюцыі, радасна забілася сэрца ірляндскіх рэвалюцыянэраў. Усе істнуючыя партыі аб'ядналіся і выслалі да французкага рэволюцыйнага ўраду свайго прадстаўніка Вальда Тома з просьбай вайсковай дапамогі. Пятнаццаць тысяч французскага войска сьпяшыла на надмогу ірляндскім паўстанцам, якія ўжо распачалі акцыю.

Аднак вялікая бура прымусіла войска вярнуцца да дому і толькі адной невялікай частцы пасчасьлівілася высесьці на беразі Ірляндыі і прыняць удзел у бою. І на гэты раз злая доля насьмяялася з змаганьнікаў: паўстаньня было прыдушана, а Ірляндская зямля зноў была шчодра напоена крывёю яе лепшых сыноў. Пасыпаліся новыя кары, новыя уціскі: аўтаномію Ірляндыі зьнішчылі, парлямэнт скасавалі, а ў краі заведзян выняткова вайсковы стан. Ірляндыя нераз губляўшая ўсё тое, што здабывалася цяжкімі высілкамі, зноў апынулася ў становішчы беспраўнае правінцыі. Усё было прыдушана, ўсё заціхла... Абезсілены народ нямог ужо даць ніякага адпору.

(Далей будзе).

БЕЛАРУСКАЯ КУЛЬТУРА НА ВІТАБШЧЫНЕ.

На паветах Вітабскае губ. маюцца беларускія культурна-асьветныя гурткі, якія знаёмяцца з беларускай літературай, чытаюць беларускія газеты.

У самым Вітабску зарганізавалася культурна-асьветнае беларускае таварыства, у праўленьне якога ўвайшлі 4 камуністы. Есьць беларускае этнаграфічнае т-ва, якое выдае часопісь „Беларускі Этнограф.“ Арганізаваўся драматычны беларускі гурток, які з вялікім посьпехам выступае ў рабочых раёнах і ў чырвонаармейскіх часьцах.

Адным словам, праца па пашырэньню і замацаваньню беларускай культуры на Вітабшчыне распачынаецца сама собою, з нізоў. Чуецца вялікая патрэба ў кіраўнічным цэнтральным органе, які аб'яднаў бы раскінутых па губэрні працаўнікоў і паасобныя гурткі і распачаў бы сур'езную культурную працу сярод беларускага жыхарства губэрні на беларускай мове. Тымчасам, не зважаючы на дзьве паездкі інструктара БелЦБ у 1922 г., ня гледзячы на паездку гр. Пічугіна, інструктора Наркамату Асьветы ў студзені 1923 г., ня глядзячы на спэцыяльныя лісты і цыркуляры Наркамату Асьветы, Беларускай сэкцыі пры Губэрскім Аддзеле Народнай Асьветы няма.

Гэта тлумачыцца тым, што Губано Вітабшчыны і Губіспалком трымаецца памылковага погляду. Лічыцца, што спэцыяльнай сэкцыі адчыняць ня трэба, бо ўвесь дзяржаўны апарат абслугоўвае культурна-бытавыя асаблівасьці краю.

Прымаючы пад увагу тое, што на Вітабшчыне культурных работнікоў беларусаў мала, такі погляд прыводзіць у канцы канцоў да таго, *што беларуская культурная праца вядзецца стыхійна, неарганізована, без належнага кіраўніцтва* і прыймае шавіністычны і хваравіты ухіл.

А калі б была сэкцыя, то можна было б знайсьці нейкую сярэднюю лінію і прыйсьці да паразуменьня і дружнай працы кіраўніцтвам агітпропа губэрскага выканаўчага камітэту.

Маленькі фэльятон.

Беззаконны закон.

Здарылася так, што ў дзяржаве Лухта(ёсьць такая людаедзкая дзяржава ў Цэнтральнай Афрыцы) вышаў закон, каб усе грамадзяне мелі лухтаўскія пашпарты, г.з. каб кожны, хто зьеў у вядомы час належны лік чалавечых цел, узяў у вядомай установе сабе права на пражываньне ў дзяржаве, а хто не дакажэ сваей людаедзскасьці, той будзе высланы за межы, вонкі. Зразумела, што, хто быў вышэй азначанай нормы, той залічаўся да вышэйшага стану, да караннога жыхара, як прыкладам у нас, шляхоцтва.

У наш дваццаты высокай культуры век, нават, і ў афрыканскія народы дайшла людзкасьць, гуманасьць, і шмат хто з жыхароў Лухты пакінуў карміцца чалавечым мясам хоць, гэтым самым рабіўся чужаземцам, бунтаром, ну як бы сацыялістам. Але былі і такія выпадкі, калі жыхар з рэчавымі доказамі даводзіў сваю людаедзкасьць кляўся, што ён лухтавец, маліў пакінуць яго на насіджаным мейсцы, але нічога не памагала—меў ён, відаць, мізэрны, па іхняму нязверскі,—па нашаму нешляхоцкі выгляд. І калі ссылаючыся на закон пытаў у чыноўніка, чаму не даюць пашпарта, дык чуў адказ: — Што мне закон, я сам закон!

І вось настаў страшны суд. Пачалося высяленьне за межы. Раздвяялі жонак ад мужоў, дзяцей ад бацькоў, хворых, старых бізунамі з лаянкай выганялі, як быдлё, толькі не заграніцу, а на той сьвет, бо хто вытрывае такія мукі і зьдек! І калі ім казалі, што ў законе гэтага няма, дык чулі той адказ:—Што нам закон,—мы самі закон.

Але былі і адваротныя выпадкі, калі жыхар Лухты, намучаны безладам, беззаконным законам, хацеў пакінуць абрыдлы край. Для гэтага ён прадстаўляў доказы свайго вегетарыянства, браў у адпаведных установах пасьведчаньні, што ён бунтар, што ён за гэта сядзеў у вастрогах і праклінае, ня хоча жыць у Лухце. Але дармо, яго трымалі, як пакутніка, бо па разуменьню чынадралаў яшчэ ня выпаўнены ўсе фармальнасьці.

Бедны народ, які жывець у дзяржаве, дзе пануе беззаконны закон, але нічога не парадзіш,—на тое Афрыка.

Віч.

Ліюцца песьні.

Ліюцца нашы песьні
Гарою—далінай:
Як рэкі на прадвесьні
Удаль рвуцца грамадой...
Ліюцца нашы сьлёзы,
А сэрца шчэміць боль:
Гэй—гэй! Гэй—гэй!
Гэй песьні аж з нашых поль!
Як небам сінім хмары
Лятуць праз родны край;
Як думкі і як мары
У жоўталісты гай...
Малітваю балючай
І сэрца чыстым сном:
Гэй—гэй! Гэй—гэй!
Гэй з песьняй прад музы трон!

К. Сваяк.

З усяе Беларусі.

З падарожы.

Краснае, Вялейскага пав. Неяк Вялікім Днём давялося мне заехаць сюды пасьля дзесяцілетняе нябытнасьці ў мястэчку Красным.

Многа зьмен знайшоў я тут, якія мяне нязвычайна ўцешылі. Перш за ўсё кінулася мне ў вочы тое, чаго перад вайной я, часта тут бываючы, ніколі тут ня бачыў. Гэта—зьбеларушчаньне мястэчка. Мо лепей сказаць не „зьбеларушчаньне“, а *нацыянальнае прабуджэньне*, бо беларускае тутэйшае хрысьціянскае жыхарства было заўсёды, але толькі пасьля вайны яно нацыянальна ўсьвядомілася. І вось спасярод гэтых самых людзей, якія дзесяць год таму назад нацыянальна спалі, выходзіць грамада сьвядомых беларускіх працоўнікоў, выявіўшых сябе ня толькі ў часе апошны іх выбараў у Сойм і ў Сэнат (за што шмат каго ўлада незаконна прасьледуе!) але і яшчэ раней, арганізуючыся на грунце коопэрацыі—гэнае вялікае сілы ў будучыне.

Прыглядаючыся далей да жыцьця краонасельцаў, я ўбачыў вялікую перамену і ў адміністрацыі. Возьмем хаця-б воласьць. Да вайны тут урадавалі два чалавекі: старшыня і пісар (платны толькі апошні). А цяпер тыя-ж валасныя справы вядуць ажно *восем душ*—і ўсіх павінен аплаціць наш селянін-гаротнік. І ў які-б урад я ні глянуў (аб паліцыі, ведама, німа што і казаць: агенты яе навадняюць мястэчка і акалічныя вёскі!),—усюды перапоўнена чыноўнікамі. Нават на почце замест пачтмэйстэра і пачтыльёна ўбачыў я чатырохураднікаў, хаця-ж работа іх тая самая, якую да вайны рабілі двое: вазіць на станцыю і са станцыі (за вярсту) і выдаваць людзям почту.

Ня дзіва, што падаткі множацца бяз ліку: трэба-ж усіх гэных людзей накарміць, напаіць (дый ня толькі вадой...) і апрануць. Да таго-ж гэта ўсё пераважна людзі прыездныя з Польшчы: яны сюды і ехалі дзеля таго, каб на кошт нашага народу пакарміцца,—дык абычым не здаволіваюцца!

Стогне народ наш, але плаціць падаткі, бо за неаплату ждуць яшчэ цяжэйшыя кары і штрафы.

Янковіч.

Веска В. Жухавічы (Несьвіжс. пав.).

У нашай вёсцы адбывалася беларуская вечарынка. Пастаўлены былі дзьве пьескі: „Антось Лата“ Якуба Коласа і „На вёсцы“ Ф. Аляхновіча. Спэктакль прайшоў вельмі добра і закончыўся танцамі ў якіх першае мейсца займалі нашы родныя: Лявоніха, Юрка і др. Шкада толькі, што было невялікае памешканьне, ў якое ня здолялі памясьціць ўсе жадаючыя, бо ў тутэйшай школе, пан Несьвіскі школьны інспэктар забараніў ставіць беларускія спэктаклі. Нічога не пардзіш, павясяліліся трохі, памятуючы пагаворку: „скачы ўража, як пан кажа“.

Моладзь вёскі Лядак Ярэміцкай гміны Навагрудскага павету ўладзілі вечарыну, ў часе танцаў у хату ўварваліся пьяныя асаднікі з маёнтку Пузіневічы, павыганялі хлапцоў і началі гаспадарыць самі.

Той самы.

Як асаднікі праводзяць у нас культурнае гаспадарства.

У маёнтку Бярозавец, Карэліцкае гміны, Навагрудзкага павету, асаднікі давялі свае гаспадарства да такога стану, што цяпер сядзяць ня толькі без хлеба, але і бяз нічога. Асабліва цікава рабіў адзін паручнік. У восень як ішлі дажджы, дык ён ня звозіў збожа ў гумно, але паскладаў яго ў копы і глядзеў на баромэтр, калі будзе добрая пагода. Ажно чакаў, чакаў ды спадзеваўся на баромэтр, пакуль збожа ня згніло, і тады толькі стаў звозіць яго. Цяпер сядзіць небарачка бяз хлеба і злуе на баромэтр, што ашукаў яго.

Марусік з Навагрудка.

Веска Добучын, Пружанскага пав.

Кепска жывецца людзям там, дзе войтам пан, але гарэй яшчэ, дзе войтам паўпанак. Вось, гэткага войта маем і мы. Прозьвішча гэтага пана Рагажынскі, мае ён фальварак у нашай гміне, але справа ня ў тым, што ён мае, а ў тым, як ён спаўняе свае службовыя абавязкі. Усім добра ведама, што падаткі сыплюцца на нас, як мак. Ня паспеў заткаціць аднаго — глядзіш ужо і другі лезе праз парог. Вось-жа адзін гэтакі падатак у некалькі мільёнаў быў вызначаны на нашу вёску. Падатак, вызначаны праз гміннную раду, павінен быць зацьверджаны старастай. Але наш войт сам начальства, ён ня патрабуе ніякага зацьверджаньня і зара-жа даў загад нашаму солтысу „ściągnąć w przeciągu 3 dni“. Солтыс ня надта парушыўся выпаўніць загад, ды пашоў ў Пружаны да рэфэрэнта за выясненьнямі. Ніякай аднак кары войт ня дастаў, за то солтысу ад войта жыцьця няма: ўсё у яго неўпарадку. Калі хто ў тэрмін не заплаціць падаткаў, дык войт назначае на 5% балей. А калі, напр. пану Чарноцкаму, які мае болш як 500 дзесянцін зямлі, прышлося заплаціць шмат грунтовага падатку, дык павятовая рада загадала, каб валасныя рады разлажылі частку падатку на зямлю, а другую на жывёлу, бо вядома сяляне маючы мала зямлі—ўсёж такі болей маюць жывёлы, як абшарнік. Але-ж гэта зразумела, бо ў павятовай радзе сядзяць амаль-што ня выключна адны паны; (праўда ёсьць там адзін і селялін з в. Яковічы Муха, але ён толькі і знае, што ў панскія ручкі цалаваць).

Нядаўна адбыліся выбары ў павятовы соймік, дык і туды выбралі адных паноў, бо староста даў загад, што кандыдатамі ў соймік могуць быць толькі радныя, якія ўмеюць чытаць і пісаць *па польску*. Але-ж усім ведама, што нашы сяляне-беларусы польскае мовы ня знаюць, дык і выбралі адных паноў.

Селянін

Ігуменскі павет.

Да 1 студзеня гэтага году па ўсім павеце заключана з сялянамі сто чатыры калектыўных дагавораў на дапамогу школам. З гэтага ліку пятнаццаць дагавораў прыходзіцца на прыватныя школы, а астатніх восемдзесят дзевяць—на школы, узятыя на ўтрыманьне дзяржаваю. Усіх жа школ на павеце, узятых на дзяржаўнае ўтрыманьне, сто дзевяноста сем.

Па ўсіх сямёхгадоўках, у нулявой, першай і другой клясах навучаньне вядзецца ў беларускай мове, чаму шмат дапамаглі быўшыя ўлетку курсы беларусазнаўства.

Вясковыя настаўнікі трэці месяц акуратна атрымліваюць грашавую пэнсію.

Агулам, навучэньне ідзе куды нармальней, чымся ў леташнім годзе, і настаўніцтва стала адчуваць сябе шмат цьвярдзей, бадрэй.

Гарадок (Менск. пав.).

У Гарадку пакуль што няма добрай будынiны для народнага дому i для пастаноўкi спэктакляў.

Але цяпер гэтым пытаньнем зацiкавiлiся мясцовыя ўстановы i вядуць усялякiя зборы на пабудову гэтага дому.

Асаблiва многа даюць збору спэктаклi, якiя ставяцца вучнямi сямёхгодкi ў маленькай залi старой воласьцi.

Будунiна для народнага дому ўжо падшукана i толькi трэба перавесьцi яе ў Гарадок. *А. М.*

Мсьцiслауская в., (Барыс. пав.).

У сучасны момант у Мсьцiжы' iстнуе няпоўная сямёхгодка, адкрытая ўвосень 22 г., а ў воласьцi 6 пачатковых школ, увайшоўшых у цьвёрдую сетку i 2 на ўтрыманьнi сялян.

Барысаускi пэдтэхнiкум.

Мае тры курсы. У пачатку школьнага году працавалi дзьве падгатоўчыя клясы.

Склад вучняў на 65 прац. сялянскi, невялiкi працэнт выпадае на долю дзяцей рабочых; рэшта-дзецi барысаўскiх мяшчан.

Пры тэхнiкуме маецца даволi добрая бiблiатэка i фiзычны габiнэт.

Вучнi наладзiлi вучнёўскi клюб, папоўнiлi бiблiатэку навейшай лiтэратурай, арганiзавалi некалькi гурткоў, як лiтэратурны, драматычны i iнш.

Менскi беларускi пэдтэхнiкум.

Мае поўных 4 курсы; першы i другi маюць перальельныя аддзяленьнi. Вучняў каля 200. Маецца iнтэрнат чалавек на 70—80. Тэхнiкум мае вучэбную фэрму вярстах у 2-х ад Менску.

Маецца фiзычны габiнэт, але слаба абстаўлены; маецца хiмiчная лабараторыя, даволi салiдная бiблiатэка.

Грамадзянская жыцьцё вучняў выяўляецца ў наладжэньнi лiтэратурна-вакальных вечарын i арганiзацыi мастацкай студыi.

М. Клiчаў, Iгуменскага пав.

Мястэчка Клiчаў, Iгуменскага пав. ляжыць па рэчцы Ольсе, недалёка ад Бабруйшчыны. Даўно клiчавяне думалi аб вышэйшай школы ў сваiм мястэчку, бо пачатковая школа працавала кепска. Урэшце, у гэтым годзе знайшоўся добры арганiзатар, якi арганiзаваў сямёхгодку, i ўжо пайшла праца ў ёй. Клiчавяне абавязалiся лагаворам утрымлiваць школу на свой кошт спаўна, i выпаўняюць свой абавязак шчыра.

З беларускага жыцьця.

Вучыцелька Мар'я Станкевiчанка за тое, што адчынiла ў в. Ганьковiчах беларускую пачатковую школу, прыгаворана судам но 7 дзён арышту з заменаю штрафам 30.000 марак польскiх.

Рабiндранат Тагор па беларуску.

Студэнт Грынкевiч пералажыў „Нацыяналiзм“ Рабiндраната Тагора на беларускую мову.

Iрма Яунзэм—беларуская артыстка.

Iрма Яунзэм залiчана ганаровай артысткай Беларускага Дзяржаўнага Тэатру ў Менску па аддзелу народных сьпеваў. Цяпер яна знаходзiцца ў Маскве, дзе апрацоўвае сталую гармянiзацыю беларускiх народных сьпеваў. У недалёкiм часе Iрма Яунзэм прыедзе ў Менск з беларускiм рэпэртуарам i дасьць некалькi канцэртаў беларускай народнай песьнi.

З жыцьця Вiленскай Беларускай Гiмназii.

Апошнiм часам сярод вучняў вядзецца iнтэнсыўная культурна-асьветная праца. Уся дзейнасьць па арганiзацыi спачывае на Вучнёўскай Радзе зложанай з прадстаўнiкоў паасобных клясаў i выдзеленым Вучн. Радай прэзыдыюме. Закладзены i памысна разьвiваецца спажывецкi коопэратыў. Рэфэратнай камiсiяй ладзiцца што тыдзень рэфэрат. Арганiзуецца спартыўная сэкцыя i ажываюць замёршая была пасьля арышту вучня Прохарава скауцкая арганiзацыя. зАдчыняны вучнёўскi клюб, дзе заўсёды можна дастаць сьвежыя газэты ў мовах беларускай, польскай, лiтоўскай, расейскай, жыдоўскай, украiнскай i нямецкай. Iстнуе сэкцыя сяброўскай дапамогi, мэта якой памагаць ўсестаронна незаможным вучням гiмназii, тэатральная сэкцыя i ў працэсе арганiзацыi прыродазнаўчая сэкцыя. Вядзецца падгатаваўчая праца i зараз пасьля Сёмухi будзе заложаны вытворчы каапэратыў. Уся праца праходзiць пры блiжэйшай помачы дыр. А. Трэпкi, iнс. Красiнскага i гр. Луцкевiча. Горачы удзел ўва ўсiм прыймае пед. Вацлаў Зенькевiч.

Г.

З жыцьця студэнтау у Празе.

Частка студэнтаў-Беларусаў ў Празе заложыла 27-га лютага г. г. Першы Беларускi Сакольскi Гурток з мэтамi пашырэньня iдэй Сакольства i правядзеньня iх ў жыцьцё на Бацькаўшчыне. У склад арганiзацыйнага камiтэту увайшлi: Стараста Ян. Ермачэнко, сябры камiтэту Iгнат Сланеўскi—(скарбнiк), Федар Клаўсуць—(бiблiотэкар) i Вячаслаў Лаўскi—(сэкрэтар) i кандыдат Я. Лубгiн.

Адрас камiтэту: Praha II Venzigova 4. praf. Veržinin (для Сак. Гур.).

Беларусы ў Амэрыцы.

Чыкагская газэта „Свободная Россия“ удзеляе шмат мейсца iнформацыям аб беларусах у Амэрыцы. У № 70 чытаем у хронiцы гэткую заметку: „Увага! Лекцыя аб Беларусi. У суботу 24 сакавiка, у зале Саут-Сайдской школы вядомы беларускi дзеяч Антон Змагар прачытае лекцыю на тэму: Полiтычна-нацыянальнае становiшча Беларусi“. А у перадавiцы гэтага номера, ярка абрысаваўшы цяжкое становiшча Беларусi пад Польшчай, прызываюцца Амэрыканскiя беларусы да аб'еднаньня, да аказаньня помачы падняволенай Бацькаўшчыне.

З гэтай прадавiцы даведаемая, што ў Чыкагу яшчэ у 1922 годзе быў заснованы Беларускi Камiтэт, якi ладзiў сходкi беларусаў склiкаў масавыя мiтынгi вынасьлiся рэзалюцыi, пратэста, наагул выказывалiся маральнае падтрыманьню сваiм братам на Бацькаўшчыне, якiя змагаюцца за сваё вызваленьне.

Да ведама беларусау у Амэрыцы.

Беларусы у Злучаных Штатах Амэрыкi могуць атрымаць беларускую лiтэратуру, газэты, карту Беларусi, адкрыткi, з вiдамi Бацькаўшчыны на такому адрэсу:

Dhiterussian book Store (Беларускi Кнiжны Магазiн).

585 Stocking A-ve. N. W. Grand Rapids, Mich.

Познай Беларусь праз родную кнiгу.

Сьпiс ахвярадаўцаў.

З м. Чыкаго на Саюз Беларускага Студэнцтва у м. Вiльнi, якiя склалi трошы грам. Пiлiпу Мiхайлоўскаму па падпiсному лiсту № 1.

1. Мiкалай Нахай 1 дол. 2. Андрэй Алешкевiч 50 цэн. 3. Андрэй Осiпiк 1 дол. 4. Ануфры Рудзеня 1 дол. 5. Антон Кульбiцкi (м. Пульман.) 3 дал. 6. Андрэй Пацiкайлiк 1 дол. 7. Дзiмiтры Сывый 1 дол. 8. Джан Кутчэк 50 цэн. 9. Макары Нiканчук 25 цэн. 10. Паўлюк Лосеў. 50 цэн. 11. Паўлюк Маляўка 2 дол. 12. Кiрыл Тамашчук 50 цэн. 13. Антон Костынюк 1 дол. 14. Самуiл Гаврштoк 1 дол. 15. Васiль Нiколешн 50 цэн. 16. Канстанты Казлоўскi 1 дол. 17. Андрэй Мiхалевiч 1 дол. 18 Вiнцук Крукоўскi 50 цэн. 19. Антон Шляга 1дол 50 цэн. 20. Фядор Арабiнка 50 цэн. 21. Пiлiп Мiхайлоўскi 1 дол 75 цэн. Разам 20 дол.

Усiм ахвярадаўцам шлю мае шчырае беларускае дзякую, што на мой прызыў пасьпяшылi аказаць помач Беларускаму Студэнцтву Вiлянскага Унiвэрсытыту.

Я. Чарапук.

Беларусы ў Латвii.

15 красакiка ў м. Дзьвiнску, ў памешканьнi Беларускае Гiмназii, адбылася вечарына, якую рыхтаваў Беларускi скаўцкi атрад, на карысьць бяднейшых яго сяброў. Ставiлась: 1) Пьеска „Вечар ў скаўцкiм лагеры“, 2) Абецаньня, 3) Гiмнастыка, 4) Пiрамiды i 5) скокi.

Асабiста трэба адмецiць: добра iграў iнспэктар атраду, У. Вiдаўскi.

Увагу публiкi зьвярталi на сябе гiмнастыка i пiрамiды. Вельмi добра рабiў гiмнастыку А. Вiдаўскi.

Пасьля былi скокi, iграў духовы аркестр. „Лявонiху“ танцавала на залi ўся публiка, якой была вельмi многа.

Трэба зазначыць, што кожны раз калi рыхтуюць вечарыну беларусы, дык заўсёды сабiраецца шмат публiкi.

Алесь з пад Дзьвiнску.

З Менску.

Язэп Лёсiк пералажыў на беларускую мову «Камунiстычны манiфэст» К. Маркса i Ф. Энгэльса. Пераклад выйдзе з партрэтамi, кароткiм жыцьцёпiсам аўтараў, зуводным словам К. Каўцкага, з прадмовамi аўтараў, з тлумачэньнямi да некатарых пунктаў тэксту i з прадмовай перакладчыка.

Прэзыдыумам Ц. В. К. Беларусi 12 верасьня 1922 году было зацьверджана Палажаньне Цэнтральнага Архiву С. С. Р. Беларусi, якi мае сваей мэтай збор, цэнтралiзацыю, сыстэматызацыю i выданьне архiўных фондаў розных быўшых, а таксама i iстнуючых дзяржаўных установ, арганiзацый, саюзаў i т. д, каб потым магчыма было даць гiсторыку альбо эканамiсту матар'ялы па розных пытаньнях дзеля перапрацоўкi ў навуковыя творы.

З Вiльнi.

Высылка „чужаземцау“.

З 21 на 22 красавiка ў Вiльнi ноччу па ўсiх вучастках палiцыя пачала зганяць у перасыльны вастрог для адпраўкi за гранiцу асоб, якiя не здалелi цi якiм ня выдалi пашпартоў. Пры гэтым бралi хворых, старых, а нават i маючых адпаведныя дакумэнты, як напрыклад, беларускага артысту М. Шчэнсновiча. Па чутках усiх арыштованых дзеляць на тры групы для высылкi ў Савецкую Беларусь, Лiтву i Латвiю.

Свая пошта.

Рэдакцыi газэты „Głos Wilna.“

У адказ на артыкул „Życie białoruskie“ даводзiм да ведама Вам, што гэтыя „para dziesiątkwów szkół drugiego rzędu“ у Савецкай Беларусi ёсьць беларускiя сярэднiя школы, якiя па праграме раўняюцца тутэйшым гiмназiям.

Усеведаючаму. Дзвiнск. Вашая карэспандэнцыя, быццам арганiзатары вечарыны ад Вучыцельскiх курсаў зрабiлi неякую растрату, ня можа быць надрукована, бо яна анонiмная, а рэдакцыя ня можа ручацца за праўдзiвасьць апiсаных Вамi фактаў.

Л. Дубейкоускаму i А. Ладнову. Вашае пiсьмо ня можа быць надрукована, бо напiсана не па адрасу. Пiсьмо захаваем у архiве рэдакцыi, як кур'ез нашага часу.

Да усiх часопiсей, журналау i iншых выдавецтвау.

Нiжэйпадпiсаны прадстаунiк чужаземных выдавецтвау для Падкарпацкай Украiны, просiць усе беларускiя' расейскiя украiнскiя i сербалужыцкiя выдавецтвы аб надасланьнi такiх ведамасьцей для зьмяшчэньня у каталегу: Назова часопiсi,год выданьня,зьмена назовы пэрыядычнасьць, напрамак, орган партыi цi арганiзацыi. назова выдауца, галоунага рэдактара i спаурэдактарау, адрэс рэдакцыi, адмiнiстрацыi, фiлii i прадстаунiкоу. Далей фармат i лiк старонак, падпiсная цана i абвестак. Жаданьне абмену з часопiсямi iншых народау i дзяржау. Колькасьць накладу.

Усю карэспандэнцыю прашу высылаць заказною, бо ручаюся толькi за весткi, атрыманыя заказнымi лiстамi. Да каталегу прыймаюцца абвесткi ад выдавецтвау, кнiгарняу, рэклямна-газэтных бюро; бюро абвестак усiх дзяржау сьвету. Каталег разыйдзецца па усiм сьвеце i у першую чаргу на Эуропе i Амэрыцы.

Адрэс: Ivan Vyslockyj, Užhorod. Schranka. Podkarpatska Rus. Czechoslowakia.

Усячына.

Народная асьвета у Амэрыцы.

Па даных Бюро Асьвета у Злучаных Штатах у 1918 годзе было усяго педагогау 650.709 асоб з iх тры цьверцiжанчын. Сярэднiх школ—16.000. Унiвэрсытэтау, каледжэй i тэхнолегiчных iнстытутау—672. Вючыцельскiх iнстытутау—251.

А у нас, хто паважыцца адчынiць нават пачаткавую школу, дык за гэта у вастрозе пасядзiць.

Лiк самакатау.

На усiм сьвеце налiчываецца да 12.500.000 самакатау. Найбольшы лiк прыпадае Злучаным Штатам у Амэрыцы. Адзiн Нью-Ерк маець больш як 816 тысячау самакатау. А у Калiфорнii на 5 жыхароу прыпадае адзiн самакат.

Вяселы палiцыянт.

2-га красавiка, як пiша „Dzien. Wilen.“, *у м. Граужышсках Ашмянскага п. у час калi ксендз давау шлюб, прышоу у касьцел палiцыянт з сабачкам i нават шапкi ня зьняу. Пасьля, пад сьмех прысутных, загадывау сабачцы пражагнацца, а калi ксендз прапяяу:* „in nomine patris et filos et spiritus...“ *палiцыянт адказау:* „Wy pijecie spiritus, a my wódkę“.

Рэдактар-выдавец Я. ЛАГIНОВIЧ.

Друкарня Дворжэца, Завальная 32